

آشنایی با نحوه معاملات در بازار فرعی بورس کالای ایران

- انواع کالاهای قابل معامله در بازار فرعی
- مزایای شکل‌گیری بازار فرعی
- ضوابط پذیرش، عرضه و معاملات در بازار فرعی

* مقدمه

بورس‌های کالایی و ابزارهای نوین مالی مورد استفاده در آنها را می‌توان آخرین زنجیره از فرآیند گسترش و توسعه‌ی بازارها دانست که در پاسخ به نیاز اقتصاد به افزایش شفافیت و اطلاع‌رسانی، مدیریت ریسک‌های ناشی از قیمت‌ها، سازماندهی بازارها در جهت ارتقا کارایی و به بیان خلاصه کاهش هزینه‌ی مبادله، ظهور یافته‌اند. در حال حاضر بورس کالای ایران به عنوان یکی از ارکان اصلی بازار سرمایه، وظایف بسیار مهمی در بهبود عملکرد و تسهیل فرآیند توسعه و گسترش فعالیت‌های اقتصاد ملی در بازارهای داخلی و خارجی بر عهده دارد و استمرار فعالیت موفق آن می‌تواند زمینه‌ساز تحولاتی چشم‌گیر در اقتصاد کشور باشد. هم‌اکنون بورس کالای ایران دارای دو بازار معاملات کالای فیزیکی و مشتقه است.

بازار معاملات کالای فیزیکی شامل تابلوی محصولات صنعتی و معدنی، فرآورده‌های نفتی و پتروشیمی و محصولات کشاورزی و بازار مشتقه نیز شامل تابلوی قراردادهای آتی می‌باشد که دادوستد کالاها و اوراق بهادار مبتنی بر کالا توسط کارگزاران مورد تأیید

سازمان بورس و اوراق بهادار در آن‌ها انجام می‌شود. بورس کالای ایران با هدف رشد و اعتلای اقتصاد ملی سعی دارد که بیش از پیش در جهت توسعه و گسترش فعالیت‌های محوله گام بردارد. از این رو، با تدابیری که اندیشیده شده است، این شرکت تصمیم دارد که در کنار بازارهای کالاهای فیزیکی و مشتقه، بازار فرعی را فعال کند تا زمینه‌ی حضور اموال و کالاهایی که تاکنون شرایط حضور در این بورس را نداشته‌اند، فراهم کند. بدون شک این امر زمینه‌ی حضور پر رنگ‌تر فعالان اقتصاد کشور در ساماندهی بازارهای مرتبط را موجب خواهد شد.

بازار فرعی

ایده‌ی راه‌اندازی بازار فرعی بورس کالای ایران به منظور ایجاد فضایی سهل‌تر و با استانداردهای متفاوت برای انجام مبادلات و نیز در راستای استفاده‌ی بهینه از اختیارات بورس کالای ایران مندرج در تبصره‌ی ماده‌ی ۴ دستورالعمل پذیرش کالا و اوراق بهادار مبتنی بر کالا در بورس کالای ایران شکل گرفته است. با توجه به تبصره‌ی ماده‌ی ۴ دستورالعمل پذیرش کالا و اوراق بهادار مبتنی بر کالا در این بورس «ایجاد بازارها و تابلوهای جدید با پیشنهاد بورس و تصویب سازمان امکان‌پذیر است.» در این راستا بورس کالای ایران پیشنهاد تشکیل بازاری جدید به نام «بازار فرعی» را به سازمان بورس و اوراق بهادار ارائه کرده و متعاقباً دستورالعمل بازار فرعی بورس کالای ایران در تاریخ ۱۳۹۱/۱۱/۲۳ به تصویب هیأت مدیره‌ی سازمان بورس و اوراق بهادار رسید.

انواع کالاهای قابل معامله در بازار فرعی

بازار فرعی بورس کالای ایران بر معاملات کالاهایی متمرکز خواهد شد که به دلیل عدم دارا بودن ویژگی تداوم عرضه یا استانداردپذیری، امکان پذیرش و معامله در بازار اصلی معاملات کالاهای فیزیکی بورس کالای ایران را دارا نیستند. براساس ماده‌ی ۳ دستورالعمل بازار فرعی بورس کالای ایران، اموال غیر منقول و کالاهایی که طبق مقررات، شرایط پذیرش در بازار معاملات کالای فیزیکی را از دست می‌دهند، از جمله کالاهایی هستند که امکان معامله در بازار فرعی این بورس را دارند.

۱. اموال غیرمنقول: اموال غیرمنقول عبارت است از، املاک و مستغلات با کاربری‌های گوناگون اعم از اداری، تجاری، مسکونی و اراضی زراعی. شرایط اموال غیرمنقول قابل معامله در بورس به تصویب هیأت پذیرش می‌رسد.

۲. اموال منقول که خود به دو دسته تقسیم می‌شوند:

الف: کالاهایی که به دلیل تعلیق یا لغو پذیرش از بازار معاملات کالاهای فیزیکی بورس کالای ایران، امکان معامله در تالار مذکور را ندارند، اما عرضه کنندگان قصد عرضه‌ی مجدد آن‌ها را در بورس کالای ایران دارند.

ب: سایر کالاها به تأیید سازمان بورس و اوراق بهادار.

مزایای شکل‌گیری بازار فرعی

از مهم‌ترین مزایای راه‌اندازی بازار فرعی می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- ۱ - کشف قیمت شفاف
- ۲ - کاهش هزینه‌های معاملات
- ۳ - امکان نظارت متمرکز و دقیق با استفاده از ابزارهای نظارتی بورس
- ۴ - کاهش ریسک و نیز کاهش معایب ناشی از اجرای روش‌های سنتی مزایده
- ۵ - امکان کنترل انحراف قیمت‌ها
- ۶ - امکان ورود کالاهای جدید به بورس
- ۷ - امکان تداوم عرضه‌ی کالا توسط عرضه‌کنندگانی که شرایط پذیرش و معامله‌ی کالا در بازار کالای فیزیکی را از دست می‌دهند
- ۸ - امکان استفاده از معافیت مالیاتی موضوع قانون توسعه ابزارها و نهادهای مالی
- ۹ - ایجاد بستری مطمئن جهت انجام معاملات
- ۱۰ - معافیت از برگزاری مناقصه یا مزایده و تشریفات مربوط به آن
- ۱۱ - خروج از نظام قیمت‌گذاری دولت

ضوابط پذیرش کالای تعلیق شده از بازار معاملات کالای فیزیکی در بازار فرعی

فرآیند مربوط به پذیرش کالاهای تعلیق شده در بازار معاملات کالای فیزیکی به صورت ذیل خواهد بود. کالاهای پذیرش شده در بازار فرعی، تا سه ماه از تاریخ تعلیق امکان معامله در بازار فرعی را دارا خواهند بود. در صورت رفع تعلیق طی دوره‌ی سه ماهه‌ی مذکور، معاملات کالا در بازار فرعی متوقف و در بازار معاملات کالای فیزیکی از سر گرفته خواهد شد. در صورت تداوم تعلیق بیش از مدت سه ماهه‌ی مذکور، بورس گزارشی مبنی بر امکان یا عدم امکان تداوم تعلیق به هیأت پذیرش ارائه می‌کند. در صورتی که هیأت پذیرش تداوم تعلیق را تصویب نماید، کالا کماکان در بازار فرعی معامله خواهد شد، لکن ضروری است به ازای هر نوبت عرضه، فرآیند پذیرش کالا در بازار فرعی طی شود. کالا حداکثر به مدت شش ماه قابل معامله در تالار بازار فرعی بورس کالای ایران خواهد بود. پس از سپری شدن مدت شش ماهه‌ی مذکور، کالا در صورت احراز شرایط، به بازار اصلی بازگردانده خواهد شد و در غیر این صورت، پذیرش کالا به صورت خودکار در بازار فرعی لغو می‌گردد. پس از لغو کالا در بازار فرعی، کالا با تصویب هیأت پذیرش مجدداً قابل پذیرش در بازار فرعی خواهد بود.

پذیرش سایر کالاها در بازار فرعی

مطابق ماده‌ی ۲ دستورالعمل بازار فرعی بورس کالای ایران، جهت پذیرش سایر کالاها در بازار فرعی، کالاها باید دارای شرایط زیر باشند:

- ۱ - کالا نباید توسط یک عرضه‌کننده در سایر بازارهای بورس پذیرفته شده باشد.
- ۲ - ممنوعیت یا محدودیت قانونی برای معامله کالا وجود نداشته باشد.

۳ - کالا دارای مشخصات، شرایط و کیفیت قابل احراز بوده و امکان تطبیق کیفیت آن با شرایط اعلامی در اطلاعیه‌ی عرضه برای بورس و خریداران وجود داشته باشد.

۴ - عرضه‌کننده‌ی کالا توانایی تودیع وثایق لازم را جهت تضمین تحویل کالا نزد اتاق پایاپای داشته باشد.

۵ - محدودیت قانونی جهت انجام معامله‌ی عرضه‌کننده وجود نداشته باشد.

در صورتی که کالایی حائز شرایط مذکور باشد، درخواست پذیرش آن جهت عرضه در بازار فرعی به همراه مدارک ذکر شده در دستورالعمل این بازار، باید توسط مشاور پذیرش به بورس کالای ایران ارائه شده و پس از احراز کامل بودن مدارک، در بورس مذکور ثبت شود. کمیته عرضه حداکثر ۵ روز کاری پس از دریافت مستندات و اطلاعات کامل، نظر خود مبنی بر موافقت یا عدم موافقت با پذیرش کالا در بازار فرعی بورس را اعلام می‌نماید.

در صورت موافقت کمیته عرضه با پذیرش کالا در بازار فرعی، بورس کالای ایران موظف است امیدنامه کالای پذیرش شده و سایر مستندات مربوطه را به سازمان بورس و اوراق بهادار ارسال نماید. در صورتی که سازمان بورس و اوراق بهادار ظرف ۳ روز کاری نظر خود را مبنی بر عدم عرضه به بورس کالای ایران اعلام نکند، بورس می‌تواند نسبت به انتشار عمومی امیدنامه اقدام نماید.

عرضه‌ی یک کالا در بازار فرعی دلیلی بر امکان تداوم عرضه‌ی آن نمی‌باشد و جهت هر نوبت عرضه در بازار فرعی باید درخواستی مجزا به بورس کالای ایران ارائه شده و موافقت کمیته عرضه اخذ شود.

انواع عرضه کالا در بازار فرعی

در بازار فرعی دو نوع عرضه صورت می‌گیرد که روش عرضه توسط کمیته عرضه و براساس نوع کالا و درخواست عرضه‌کننده تعیین می‌شود:

الف) عرضه به روش حراج حضوری

در عرضه به روش حراج حضوری، ثبت سفارش، معاملات، تسویه، پایاپای و تحویل کالا مطابق مقررات بازار معاملات کالاهای فیزیکی بورس کالای ایران خواهد بود. در صورت عدم معامله کالا به میزان حداقل خرید جهت کشف نرخ، عرضه‌کننده می‌تواند تا ۵ روز کاری پس از اولین عرضه اقدام به عرضه مجدد کالای خود نماید. در صورت عدم فروش کالا در دومین عرضه، عرضه کالا در بورس منوط به ارائه درخواست به بورس و طی مجدد فرآیند پذیرش و عرضه خواهد بود.

ب) عرضه یکجا

در عرضه یکجا در بازار فرعی، کارگزار فروشنده در صورتی مجاز به عرضه خواهد بود که معادل ۳ درصد ارزش کالای موضوع معامله براساس قیمت پایه را به صورت نقد یا ضمانت‌نامه بانکی بدون قید و شرط از فروشنده دریافت و حسب مورد به حساب اتاق پایاپای واریز یا به این اتاق تحویل دهد و تأییدیه اتاق پایاپای را مبنی بر سپردن تضامین مربوطه به بورس ارایه کند. البته عرضه کنندگان دولتی از شمول این ماده مستثنی می‌باشند. درخصوص سایر دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری که نسبت به عرضه یکجای کالا اقدام می‌نمایند، اخذ وجوه یا تضامین دیگر جهت عرضه کالا بر اساس مصوبه هیئت مدیره شرکت موضوع بند ۱۹ ماده ۱ دستورالعمل تسویه و پایاپای معاملات بورس کالای ایران، خواهد بود. پس از تودیع وثایق

توسط کارگزار عرضه‌کننده، اطلاعیه‌ی عرضه‌ی یکجا منتشر می‌شود. این اطلاعیه باید حداقل ۵ روز کاری قبل از عرضه توسط بورس منتشر شود.

در روز عرضه، سفارش خرید کارگزاری که وثایق لازم را از متقاضی خرید دریافت و نزد اتاق پایاپای تودیع نموده است، باید برابر کل کالای عرضه شده باشد. قیمت تعیین شده در سفارش‌های خرید نباید کمتر از قیمت بالاترین سفارش خرید ثبت شده در سامانه‌ی معاملاتی یا کمتر از قیمت پایه‌ای باشد که در اطلاعیه عرضه اعلام شده است. همچنین حذف سفارش خرید فقط در صورت ثبت سفارش خرید با قیمت بالاتر در سامانه‌ی معاملاتی مجاز است.

از سوی دیگر، فروش توسط کارگزار فروشنده تنها در صورتی مجاز است که از زمان ثبت بهترین سفارش خرید در سامانه‌ی معاملاتی حداقل سه دقیقه گذشته باشد. در صورتی که از زمان ثبت بهترین سفارش خرید، ۱۵ دقیقه گذشته باشد و سفارش خریدی با قیمت بالاتر طی این مدت ثبت نشده باشد، و قیمت این سفارش مساوی یا بیشتر از قیمت پایه باشد، عرضه به بهترین سفارش خرید، از طریق کارگزار فروشنده یا به صورت خودکار در سامانه‌ی معاملاتی انجام خواهد شد.

در صورتی که در پایان جلسه‌ی معاملاتی، زمان ثبت بهترین سفارش خرید ثبت شده قبل از ۱۰ دقیقه پایانی بوده، فروش به بهترین سفارش خرید، از طریق کارگزار فروشنده یا به صورت خودکار در سامانه‌ی معاملاتی انجام خواهد شد. در صورت ثبت سفارش خرید در ۱۰ دقیقه پایانی بازار، ادامه‌ی رقابت به جلسه‌ی معاملاتی بعد موکول شده و کارگزار دارای بهترین سفارش خرید موظف است سفارش خود را با بهترین قیمت روز قبل، در ابتدای جلسه‌ی معاملاتی بعد وارد سامانه نماید.

نکته‌ی قابل ذکر آن که در معاملات عرضه‌ی یکجا، هر کارگزار خریدار می‌تواند در قالب یک سفارش خرید رقابت نماید و امکان

شرکت در رقابت توسط یک کارگزار با سفارش‌های مختلف برای چند شخص یا گروه وجود ندارد. همچنین یک کارگزار در عرضه‌ی یکجا نمی‌تواند همزمان در دو سمت عرضه و تقاضا فعالیت نماید.

تسویه، پایاپای و تحویل کالا در بازار فرعی

۱. در عرضه به روش حراج حضوری، فرآیندهای تسویه، پایاپای و تحویل کالا مطابق مقررات بازار معاملات کالاهای فیزیکی بورس کالای ایران خواهد بود.

۲. در عرضه به روش یکجا، تسویه براساس شرایط مندرج در اطلاعیه‌ی عرضه خواهد بود. در صورتی که خریدار شرایط تحقق معامله مندرج در اطلاعیه‌ی عرضه شامل واریز وجه بخش نقدی و تامین شرائط لازم برای پرداخت بخش غیرنقدی معامله را فراهم نماید، فروشنده مکلف به امضای سند تسویه خارج از پایاپای و تسلیم آن به کارگزار خود می‌باشد. از سوی دیگر، در صورت عدم واریز بخش نقدی معامله طبق شرایط اطلاعیه‌ی عرضه به حساب اتاق پایاپای در موعد مقرر یا عدم ایفای سایر تعهدات ناشی از معامله از سوی خریدار، مشروط بر این که این امر توسط هیئت داورى یا بنا به اقرار طرفین برای اتاق پایاپای محرز شده باشد، اتاق پایاپای کلیه کارمزدها و سایر کسورات مصوب را از محل تضامین کسر و مابقی آن را به عنوان خسارت ناشی از عدم انجام تعهدات خریدار، به حساب کارگزار فروشنده جهت پرداخت آن به فروشنده واریز می‌نماید.

اگر فروشنده علی رغم ایفای تعهدات از سوی خریدار، از امضای سند تسویه خارج از پایاپای خودداری نماید - مشروط بر این که این امر توسط هیئت داورى یا بنا به اقرار طرفین برای اتاق پایاپای محرز شده باشد - کلیه کارمزدهای مربوط به معامله از محل تضامین کسر و مابقی به عنوان خسارت به خریدار پرداخت می‌شود. البته دستگاهها و شرکت‌های دولتی و سایر دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده ۵ قانون مدیریت خدمات کشوری از این مسأله مستثنی هستند. همچنین در صورت عدم تسلیم سند تسویه خارج از پایاپای از سوی کارگزار فروشنده به اتاق پایاپای، معامله محقق نشده و به اختلاف طرفین براساس ترتیبات مقرر در ماده ۳۶ قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران رسیدگی خواهد شد. ارائه‌ی سند تسویه خارج از پایاپای به بورس کالای ایران و تأیید معامله توسط بورس، به منزله تحقق قطعی و پایان فرآیند معامله و تسویه‌ی آن است. بورس کالای ایران در خصوص ایفای تعهدات ناشی از معامله از سوی طرفین، از جمله تحویل کالا و تسویه بخش غیر نقدی معامله هیچ‌گونه مسئولیتی نخواهد داشت. در پایان و در خصوص انتشار اطلاعات معاملات در بازار فرعی بورس کالای ایران باید گفت اطلاعات مربوط به قیمت معامله اعم از قیمت کمترین، بیشترین، میانگین موزون و پایانی معاملات و تغییرات آن، قابل انتشار نمی‌باشد. موارد پیش‌بینی نشده در دستورالعمل بازار فرعی، تابع سایر رویه‌ها و قواعد معاملاتی مصوب بورس است.

شرایط پذیرش اموال غیر منقول قابل معامله در بازار فرعی

براساس مصوبه شصت و چهارمین جلسه هیئت پذیرش بورس کالای ایران در خصوص شرایط پذیرش اموال غیر منقول موضوع بند یک از ماده ۱ دستورالعمل بازار فرعی بورس کالای ایران، ارزش ریالی اموال غیر منقول حداقل ۱۰۰ میلیارد ریال بر اساس قیمت کارشناسی رسمی دادگستری است. ضمن اینکه اموال غیر منقول

قابل معامله در بازار فرعی بورس کالای ایران، باید مشاع نبوده و محل دعوی نباشد.

ارائه سند رسمی از سوی عرضه کننده برای معامله اموال غیر منقول در بازار فرعی بورس کالای ایران الزامی است و مال مورد نظر به موجب سند رسمی باید در ملکیت مطلق عرضه کننده یا عرضه کنندگان بوده و وقفی نباشد. همچنین در صورت پذیرش عرضه اموالی که صرفاً در قالب عقد اجاره در اختیار دیگری است، اجاره نامه رسمی می بایست از سوی عرضه کننده ارائه و افشاء شود. آن دسته از اموال غیر منقول، قابلیت معامله در بازار فرعی بورس کالای ایران را دارند که اشخاص حقیقی و حقوقی ثالث اعم از دولتی و غیر دولتی حقی در مورد آنها نداشته باشند، یا مورد ادعای آنها نباشد.

سقف کارمزدهای پذیرش و معاملات اموال غیر منقول در بازار فرعی

۱ - کارمزد معاملات اموال غیر منقول

کارمزد معاملات اموال غیر منقول در بازار فرعی بورس کالای ایران						شرح کارمزد
جمع/سقف کارمزدها (میلیون ریال)	حداکثر مبلغ کارمزد فروش (میلیون ریال)	حداکثر مبلغ کارمزد خرید (میلیون ریال)	جمع	فروش*	خرید*	
۲۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۰.۰۰۳۶	۰.۰۰۱۸	۰.۰۰۱۸	کارمزد کارگزاران
۲۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۰.۰۰۰۱	۰.۰۰۰۰۵	۰.۰۰۰۰۵	کارمزد شرکت بورس کالای ایران

● نرخ کارمزدها نسبت به ارزش معامله است.

۲ - کارمزد پذیرش اموال غیر منقول

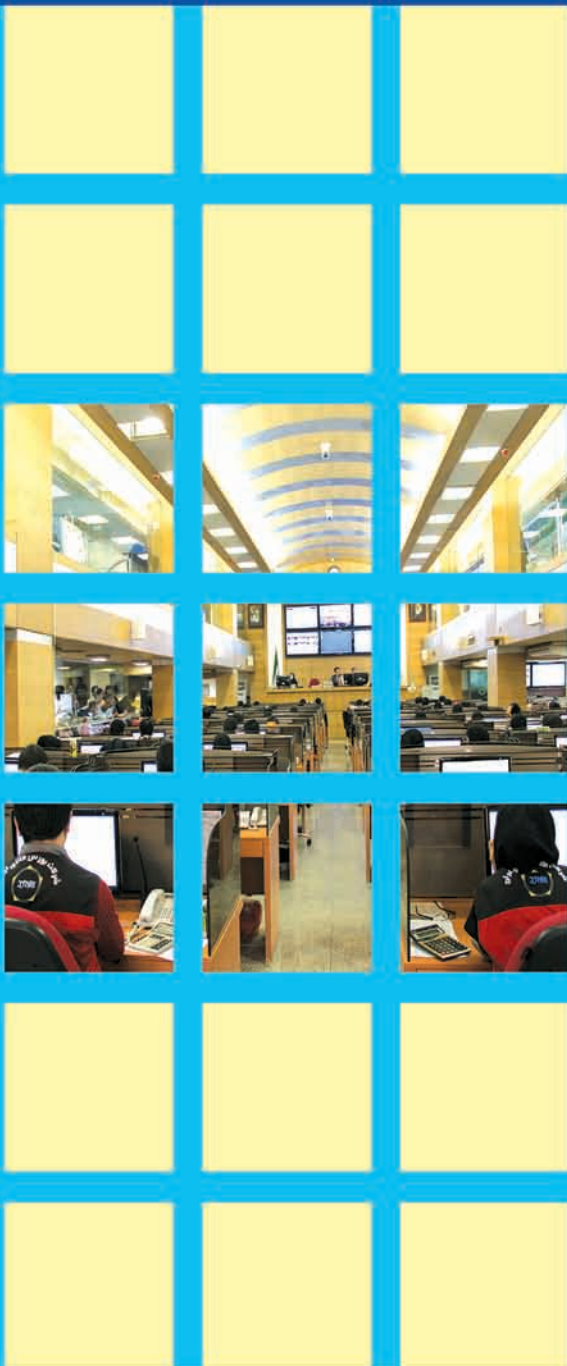
سقف کارمزد پذیرش اموال غیر منقول که توسط بورس کالای ایران اخذ می‌گردد معادل یک دهم (۱/۱۰) درصد ارزش کالای مورد عرضه بر اساس قیمت پایه تا سقف ۵۰۰ میلیون ریال می‌باشد.

کارگزاران مجاز به فعالیت در بازار فرعی

طبق اعلام سازمان بورس و اوراق بهادار، کلیه کارگزاریانی که در بورس کالای ایران فعال می‌باشند، می‌توانند در بازار فرعی این بورس نیز فعالیت نمایند. در خصوص محصولات (فلزی، پتروشیمی، کشاورزی و سیمانی) که به صورت موقت از تابلوی اصلی بورس کالای ایران به تابلوی فرعی منتقل می‌شوند، صرفاً کارگزاریانی که در تابلوی اصلی این بورس مجاز به معامله آن محصول بوده‌اند، می‌توانند در تابلوی فرعی بورس آن را معامله نمایند.

روز و ساعات فعالیت تالار معاملات بازار فرعی

ردیف	عنوان	ساعت	روزهای کاری
۱	روش حراج حضور	۱۴ - ۱۲:۳۰	شنبه الی چهارشنبه
۲	روش عرضه یکجا	۱۰:۳۰ - ۸:۳۰	یکشنبه و سه شنبه نکته: اگر معاملاتی در یک روز انجام نشد، به روز کاری بعد موکول می‌شود.

شرکت بورس کالای ایران
(سهامی عام)

تهران-خیابان طالقانی
بعد از تقاطع خیابان ولی عصر (عج)
نبش خیابان بندرانزلی-شماره ۳۵
تلفن ۲-۱۵۶۴۰۰۰۰

www.ime.co.ir